

ВПЛИВ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ НА КІЛЬКІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Досліджується вплив різних типів виборчих систем, які застосовувалися в Україні від початку її незалежності, на кількість політичних партій. З'ясовано, що в період застосування пропорційної виборчої системи створюється велика кількість нових партій, значно більша, ніж за умов мажоритарної чи змішаної виборчих систем. Показано, що мажоритарна виборча система і мажоритарна складова змішаної виборчої системи в Україні не веде до формування двопартійної системи, як це відбувається у деяких західних країнах. Встановлено, що менша кількість партій потрапляє до українського парламенту в умовах застосування пропорційної виборчої системи і пропорційної складової змішаної виборчої системи, що робить його більш структурованим (крім періоду, коли партіям було дозволено створювати передвиборчі блоки).

Ключові слова: виборча система, виборче законодавство, політичні партії, парламентські вибори, парламентська коаліція, форма правління.

Кукуруз О.В. Влияние избирательных систем на количество политических партий в Украине

Исследуется влияние разных видов избирательных систем, которые использовались в Украине од начала ее независимости, на количество политических партий. Выяснено, что в период использования пропорциональной избирательной системы создается большое количество новых партий, значительно больше, нежели в условиях мажоритарной или смешанной избирательных систем. Показано, что мажоритарная избирательная система и мажоритарная составляющая смешанной избирательной системы в Украине не ведет до формирования двухпартийной системы, как это происходит в некоторых западных государствах. Установлено, что меньшее количество партий попадает до украинского парламента в условиях использования пропорциональной избирательной системы и пропорциональной составляющей смешанной избирательной системы, что делает его более структурированным (кроме периода, когда партиям было разрешено создавать предвыборные блоки).

Ключевые слова: избирательная система, избирательное законодательство, политические партии, парламентские выборы, парламентская коаліція, форма правления.

© КУКУРУЗ Оксана Володимирівна – кандидат політичних наук, старший науковий співробітник відділу правових проблем політології Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Kukuruz Oksana. Impact of electoral systems on the number of political parties in Ukraine

The impact of different types of electoral systems, which used in Ukraine since the beginning of independence, on the number of political parties is examined in this article. The majoritarian electoral system and the majoritarian component of the mixed electoral system in Ukraine don't lead to the formation of two-party system, as it occurs in some Western countries. The large numbers of new parties were created during the application of the proportional electoral system, much more than in conditions majoritarian or mixed electoral systems. However, the number of political parties, which became parliamentary parties in the result of application of the proportional electoral system and the proportional component of the mixed electoral system, is less, than in conditions other systems. It making parliament more structured, except the period when political parties were allowed to form electoral blocs.

Key words: *electoral system, electoral laws, political parties, elections, parliamentary coalition, form of government.*

Партії є важливими учасниками політичних процесів у сучасних державах. На їх становлення і діяльність мають вплив безліч чинників, серед яких особливо виділяється виборча система. В умовах чергової спроби реформувати політичну систему та змінити Конституцію України, питання про тип виборчої системи у 2015 році було надзвичайно актуальним. Адже, відомо, що правила, за якими відбуваються виборчі перегони та встановлюються результати виборів, можуть по-різному впливати на розстановку політичних сил у владі. Саме тому українські парламентарі майже перед кожними черговими виборами змінюють виборче законодавство. Представники політичних партій, що входять до парламентської більшості, відстоюють норми, які, за їх прогнозами, сприятимуть перемозі їхньої команди на виборах. Отримання влади є одним із завдань діяльності політичних партій.

Виборчим та партійним системам України присвячено численні праці українських та зарубіжних дослідників. Однак вибори та діяльність партій є настільки динамічними явищами, що дослідження на основі нових фактів з політичного життя, є завжди актуальним. Не перераховуючи десятки прізвищ авторів, що займалися різними аспектами даної наукової проблеми, зазначимо публікації, які стали джерельною базою для з'ясування впливу виборчої системи на кількість політичних партій в Україні. Це енциклопедичний довідник «Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лі-

дери (кінець 1980-х – початок 2012 років)», підготовлений в Інституті політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Становлення та розвиток політичних партій в Україні у довіднику розкривається у тісному зв'язку із парламентськими виборами. Статистичні дані про участь політичних партій у виборах подаються у навчальному посібнику «Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації», підготовленому Національною академією державного управління при Президентові України та Українським товариством сприяння соціальним інноваціям. Для отримання даних про кількість зареєстрованих в Україні політичних партій використовувався сайт Міністерства юстиції України, про тип виборчих систем на парламентських виборах 1990, 1994, 1998, 2002, 2006, 2007, 2012 та 2014 років – сайт Верховної Ради України (законодавство), про кількість партій, які отримали своїх представників у парламенті – сайт Центральної виборчої комісії України. Наведено думки американського, французького, польських та українського дослідників, а саме А. Лейпхарта, Б. Овена, Б. Міхалака, М. Скубішевського, О. Петришина щодо кращої виборчої системи та її впливу на роль партій в політичних процесах різних країн.

Перші парламентські вибори в Україні відбулися у 1994 році. До цього часу в державі функціонувала Верховна Рада України, яка була обрана в Українській Радянській Соціалістичній Республіці у 1990 році за Законом УРСР «Про вибори народних депутатів Української РСР» від 27 жовтня 1989 року № 8304-ХІ, що закріплював мажоритарну виборчу систему з абсолютною більшістю. У наступному законі про вибори, який був прийнятий вже у незалежній Україні для проведення дострокових парламентських виборів у 1994 році (перших в незалежній Україні), було збережено мажоритарну виборчу систему з абсолютною більшістю. Але на відміну від попереднього закону, в Законі України «Про вибори народних депутатів України» від 18 листопада 1993 року № 3623-ХІІ право висувати кандидатів у депутати мали вже політичні партії. «Право висування кандидатів у депутати належить громадянам України, які мають право голосу. Це право реалізується як безпосередньо, так і через політичні партії та їх виборчі блоки, зареєстровані відповідно до законодавства, та трудові колективи у порядку, визначеному цим За-

коном» – зазначалося в статті 7. На момент парламентських виборів у 1994 році в Україні відповідно до даних Державної реєстраційної служби України зареєстровано 19 політичних партій¹. Кількість зареєстрованих партій, яка вказана у інших джерелах дещо інша, очевидно тому, що у реєстрі Міністерства юстиції України станом на 30 червня 2015 року не вміщені партії, які припинили свою діяльність. У результаті виборів 1994 року до Верховної Ради України потрапили представники 13 політичних партій та 171 безпартійний. На кінець каденції парламенту цього скликання у результаті довиборів нараховувалося представників 16 партій та 193 позапартійних². У комітетах парламенту через політичну роздрібненість депутати часто не могли прийняти консолідованого рішення щодо напрямів змін у суспільстві, а відтак вчасно не приймалися важливі для країни закони. Готуючись до наступних парламентських виборів, основні політичні суб'єкти державотворення з метою структуризації парламенту прийняли рішення запровадити змішану виборчу систему, в якій половину депутатського корпусу мали право формувати політичні партії. Відтак парламентські вибори 1998 року були проведені за змішаною виборчою системою. На момент виборів відповідно до даних Державної реєстраційної служби зареєстровано 38 політичних партій. У виборах брали участь 30 політичних партій та виборчих блоків партій, з яких до парламенту потрапило 8 (7 партій і 1 блок, до складу якого входило 2 партії). За мажоритарною складовою депутатами стали представники 21 партії та блоків (більшість з них (15) мали по 1–3 представників) та 114 позапартійних³. Численні політичні протистояння у парламенті актуалізували питання про його подальшу структуризацію. Одним з можливих шляхів вважався перехід до пропорційної системи виборів, за якої передбачалося зменшення кількості політичних сил у парламенті.

У 2001 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 18 січня 2001 року, яким закріплювалася пропорційна система виборів. Однак тодішній Президент України Л. Кучма наклав вето на цей закон. Серед основних причин зазначалося, що такий закон обмежує конституційні права громадян, бо передбачається, що «більшість найважливіших питань у процесі виборів народних депутатів України вирішуватиме не народ, а партії, партійні органи, осередки або їх керівники чи

представники. Такі широкі права пропонується надати партіям, у той час, коли в Україні відсутні закони про політичні партії та парламентську опозицію, коли існуючі партії зареєстровані та діють на підставі застарілого Закону «Про об'єднання громадян», а їх членами є лише незначна кількість виборців (за різними даними – від 2 до 3 відсотків)»⁴. Тодішній глава Адміністрації Президента України В. Литвин заявив, що прийнятий Верховною Радою України закон, який передбачає пропорційну систему виборів, є «не на часі» для України, «оскільки до виборів за партійними списками потрібно йти поступово». Він не відкидав можливості її запровадження в майбутньому, але підкреслював, що у Л. Кучми є вагомі аргументи проти ухвалення такого закону⁵.

Крім офіційно названих причин, пов'язаних із партіями, ще однією важливою причиною було, те, що в разі застосування цієї системи, необхідно було розширювати повноваження парламенту, а президента – зменшувати. Очевидно, що тодішній президент не хотів ділитися своїми повноваженнями. Крім того, політологи та соціологи лякали суспільство «комуністичним реваншем», якому начебто могла посприяти пропорційна система виборів. У результаті парламентські вибори 2002 року відбулися на основі змішаної виборчої системи. На момент виборів в Україні відповідно до даних Державної реєстраційної служби зареєстровано 79 політичних партій. Із 33 політичних партій і блоків (20 політичних партій та 13 передвиборних блоків, до складу яких увійшли 42 політичні партії), що брали участь у виборах, до парламенту потрапило 3 блоки та 3 політичні партії (разом 22 партії). За мажоритарною складовою мандати отримали представники 9 партій та 68 позапартійних⁶.

Дискусія про потребу запровадити пропорційну систему виборів продовжувалася в політичних партіях, які вважали, що за таких умов вони отримають більшість місць в парламенті. Ця система підтримувалася тими політичними силами, які хотіли змінити форму правління в державі. У 2004 році після другого туру президентських виборів між владою та опозицією виник серйозний конфлікт щодо результатів виборів. Протест опозиції підтримала значна частина суспільства. Результатом вимушеного компромісу між владою та опозицією було рішення змінити форму правління з президентсько-парламентської на парламентсько-президентську.

Пропорційна система виборів на цей час мала багато прихильників. Більшість політичних партій підтримували цю систему, бо вважали, що за таких умов в їх розпорядженні буде більше повноважень і їх роль у відносинах з іншими політичними інститутами значно зросте. Водночас справжня причина переходу України на пропорційну систему виборів полягала в тому, що коли провладні політичні сили, готуючись до президентських виборів у 2004 році, зрозуміли, що Президентом України може бути опозиційний кандидат, то вирішили обмежити його повноваження. Влада погодилася на переголосування другого туру президентських виборів в обмін на зміни до Конституції України. І як зазначав А. Лейпхарт: «Дві основоположні альтернативи, перед якими виявляються творці нових демократичних конституцій, – це, по-перше, вибір між виборчими системами, заснованими, відповідно, на принципі більшості і на принципі пропорційного представництва, і, по-друге, – між парламентською і президентською формами правління»⁷.

У Законі України «Про внесення змін до Конституції України» від 08 грудня 2004 року № 2222-IV зазначалося, що «конституційний склад Верховної Ради України у кількості 450 народних депутатів України обирається у 2006 році на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування на засадах пропорційної системи з обранням народних депутатів України в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків політичних партій відповідно до закону».

На момент парламентських виборів 2006 року відповідно до даних Державної реєстраційної служби України зареєстровано 114 партій. Із 45 виборчих суб'єктів (79 партій – 51 у складі 17 блоків та 28 самостійно), які брали участь у парламентських виборах 2006 року, до парламенту потрапили 5 політичних сил (11 партій – 8 партій у складі 2 блоків та 3 партії самостійно). Одразу через рік відбулися дострокові парламентські вибори. На момент цих виборів було зареєстровано 128 партій. Участь у виборах брали лише 20 виборчих суб'єктів (42 партії – 32 у складі 10 блоків та 10 – самостійно). До парламенту потрапили 5 політичних сил (16 партій – 14 у складі 3 блоків та 2 – самостійно)⁸.

Напередодні чергових парламентських виборів 2012 року традиційно було прийнято новий виборчий закон. Цього разу відбулося повернення до змішаної виборчої системи. В цьому випадку основна причина полягала в бажанні тодішнього Президента України В. Януковича та його команди повернути президенту максимум повноважень. Зміни до Конституції України внесені у 2004 році були визнані Конституційним Судом України не конституційними. Україна повернулася до Конституції України 1996 року, до президентсько-парламентської форми правління і до змішаної виборчої системи.

Крім зміни виборчої системи, новий Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI не передбачив участі блоків у виборах. На момент парламентських виборів 2012 року відповідно до даних Державної реєстраційної служби України зареєстровано 188 партій. На цих виборах брали участь 87 політичних партій, з яких до парламенту потрапило 5. В одномандатних округах підтримку отримали представники 8 партій. На позачергових парламентських виборах 2014 року залишили змішану виборчу систему. На момент виборів зареєстровано 229 партій, участь у виборах брали 29 партій, з яких до парламенту потрапило 6⁹. В одномандатних округах підтримку отримали представники 9 партій. В Україні не вщухають розмови про оптимальну виборчу систему та роль політичних партій в управлінні суспільними справами. Переважаючою є думка, що наступні парламентські вибори відбудуться за пропорційною системою з відкритими списками. У свій час політичні сили переконували суспільство, що якщо наша держава хоче приєднатися до Європейського Союзу, а в більшості її держав-членів застосовується пропорційна система виборів і їх економічний розвиток є кращим, ніж в нашій державі, то ми також повинні запровадити цю систему. Наприклад, український юрист О. Петришин досліджував досвід європейських країн, в яких ця система була запроваджена вперше ще наприкінці XIX – на початку XX ст. Зокрема, він проаналізував вплив і значення пропорційної системи на розвиток політичних систем Швеції, Фінляндії, Норвегії, Нідерландів, Швейцарії, Бельгії. У його дослідженні відзначається, що пропорційна виборча система сприяє встановленню суспільної злагоди у багатонаціональних та поліконфесійних краї-

нах, оскільки політичні партії, які представляють меншини, мають більше шансів отримати владні повноваження. За цієї системи краще представлені інтереси різних суспільних груп. Політичні партії змушені узгоджувати свої передвиборчі програми в єдину національну програму розвитку держави, що веде до спокою, миру, стабільності. О. Петришин підтримує думку А. Лейпхарта про те, що пропорційна система сприяє формуванню консенсусної демократії, думку Дж. Сарторі, що пропорційне представництво є «найкориснішим і необхідним засобом для прогресивної інтеграції антисистемних, зовнішньостворених партій у ліберал-демократичну структуру»¹⁰.

Натомість, у європейських країнах існують публікації, в яких критикується ця система. Наприклад, про недоліки багато пише французький науковець, керівник Центру порівняльних досліджень виборів (м. Париж) Б. Овен¹¹. Він вважає, що ця система є небезпечною для демократій, тому що вона веде до коаліційного уряду, який часто є нестабільним. За пропорційної системи виборів до парламенту потрапляє декілька партій (6–8) і коли в країні виникають серйозні політичні, економічні чи соціальні проблеми, то це, як правило, призводить до відставки уряду. Б. Овен наводить приклади країн, в яких дуже часто існують тимчасові або технічні уряди, зокрема це Нідерланди, Бельгія, Фінляндія. «Періоди, коли немає уряду, є небезпечні. Такі періоди є особливо небезпечними в молодих демократіях» – наголошує Б. Овен¹².

Цю точку зору підтримує польський дослідник М. Скубішевські. На його думку, пропорційна система виборів крім того, що веде до нестабільності урядів, то вона ще й є несправедливою та недемократичною¹³. М. Скубішевські звертає увагу, що в країнах, де застосовують цю систему, парламентська більшість та уряд нею створений, не завжди відповідає волевиявленню виборців. Мається на увазі, що більшість формується після виборів в результаті переговорів. І часто до парламентської більшості входить партія, яка отримала найменшу кількість мандатів.

З одного боку, можна погодитися з М. Скубішевські, бо справді згідно теорії і практики створення парламентських коаліцій, рідко буває ситуація, коли до складу коаліції входять дві фракції, які отримали найбільшу кількість голосів (тобто ті, які зайняли 1-е та 2-е

місце). Ці партії, як правило, не бажають домовлятися одна з одною. Їм вигідніше сформувати парламентську більшість з іншими менш чисельними фракціями¹⁴. В такому випадку стосунки у партнерів по коаліції нерівноправні. Малим фракціям віддають певні міністерства в обмін на їх політичну підтримку або лояльність у всіх інших питаннях. Натомість, друга за чисельністю фракція опиняється в опозиції.

Однак, з іншого боку, в ідеальному варіанті коаліцію створюють партії, які мають близькі політичні ідеї або принаймні не мають принципових розбіжностей щодо основних шляхів розвитку держави. Тому, на основі близькості ключових передвиборних положень, партія, яка набрала, наприклад, 45 % голосів виборців може об'єднатися з трьома іншими, які набрали 13 %, 7 % та 5 %, а партія, за яку проголосувало 30 % голосів виборців (2-е місце), але має принципово іншу позицію стосовно державної політики, переходить в опозицію. Отже, не можна пропорційну систему виборів визначати як справедливу чи несправедливу, на основі кількісного складу фракцій, які увійшли до парламентської більшості, необхідно також аналізувати їх якісну складову (програмні положення, передвиборчі обіцянки тощо) для об'єднання.

В історії українського парламентаризму прикладом відвертого спотворення волі виборців була поведінка членів Соціалістичної партії України після парламентських виборів 2006 року. На цих виборах перемогу отримали: Партія регіонів – 32,14 % (186 місць); «Блок Юлії Тимошенко» – 22,29 % (129 місць); Блок «Наша Україна» – 13,95 % (81 місце); Соціалістична партія України – 5,69 % (33 місця); Комуністична партія України – 3,66 % (21 місце). Так звані «помаранчеві сили» («Блок Юлії Тимошенко», Блок «Наша Україна», Соціалістична партія України) отримали більшість і могли створити коаліцію. Однак вони довго узгоджували програму дій та намагалися поділити посади. Водночас фракція Партії Регіонів провела переговори з фракцією Соціалістичної партії України і в результаті було створено Антикризову коаліцію у складі фракцій Партії регіонів, Соціалістичної партії України та Комуністичної партії України. Фракція БЮТ, частина фракції соціалістів створили парламентську опозицію. Згодом до них приєдналася і фракція Блоку «Наша Україна». Це було несподіванкою для українського суспіль-

ства, і справді несправедливо, бо перед виборами Соціалістична партія України позиціонувала себе як частина команди «помаранчевих сил» і обіцяла після виборів проводити заявлені ними реформи. Через рік виборці мали можливість дати оцінку діяльності Соціалістичної партії України, і на дострокових парламентських виборах партія не отримала підтримки, необхідної для подолання виборчого бар'єру.

Західні дослідники, які критикують пропорційну систему виборів за нестабільність урядів, переконують, що мажоритарна виборча система є краща, бо веде до формування двопартійної системи. Практика України і багатьох інших пострадянських держав заперечила це твердження. В країнах, які після розпаду Радянського Союзу стали на шлях демократичного розвитку і запровадили мажоритарну виборчу систему, партійна система є фрагментованою.

Це підтверджує польський автор Б. Міхалак, який досліджує залежність між виборчою і партійною системами в Україні та Росії. За допомогою методу індексування він аналізує застосування змішаної виборчої системи в цих країнах. Розглядаючи вибори 1993, 1995, 1999 та 2003 років у Росії і 1998 та 2002 років в Україні Б. Міхалак приходить до наступних висновків. «Пропорційна складова виявилася, що є парадоксально, компонентом концентруючим партійну систему. Менше політичних партій діставалося до парламенту за допомогою цієї субсистеми. ...І в Росії, і в Україні виборча система (*змішана*) не сприяла концентрації партійної системи так як планували його архітектори, а її мажоритарна складова навпаки сприяла партійній фрагментації»¹⁵.

Отже, в Україні за часів незалежності на парламентських виборах були апробовані три основних виборчих системи: мажоритарна, змішана та пропорційна. Дослідження показують, що в період запровадження і застосування пропорційної системи виборів в Україні створюється велика кількість нових політичних партій, значно більша, ніж під час існування мажоритарної чи змішаної виборчих систем. Станом на 30 червня 2015 року в Україні відповідно до даних Державної реєстраційної служби України зареєстровано 262 політичних партії. У період правового закріплення мажоритарної виборчої системи (від 18.11.1993 р. до 24.09.1997 р. (*дати прийняття виборчих законів*)), а це близько 4 років було зареєстровано

15 партій (а від початку реєстрації з 5.11.1990 р. до 24.09.1997 р. – 33 партій). За час коли була узаконена змішана система виборів (від 24.09.1997 р. до 25.03.2004 р., бл. 7 років) – 50 партій. У період пропорційної системи виборів (від 25.03.2004 р. до 17.11.2011 р., бл. 7 років) – 100 партій. У період змішаної виборчої системи (від 17.11.2011 р. до 30.06.2015 р., бл. 4 років) – 79 партій.

Українська практика застосування мажоритарної виборчої системи та мажоритарної складової у змішаній виборчій системі заперечила поширене твердження західних дослідників, що мажоритарна виборча система веде до формування двопартійної системи. У результаті парламентських виборів 1994 року на основі мажоритарної виборчої системи перемогу отримали представники 16 партій; в умовах змішаної виборчої системи в одномандатних виборчих округах за мажоритарною складовою перемогу отримали: у 1998 році представники 21 партії; у 2002 році представники 9 партій; у 2012 році представники 8 партій; у 2014 році представники 9 партій.

Застосування пропорційної складової у змішаній виборчій системі та пропорційної виборчої системи в Україні сприяло структуризації парламенту. За цієї системи до парламенту потрапляли 5–6 політичних сил. Недоліком було надання партіям права створювати передвиборчі блоки. На практиці один виборчий блок міг включати від 2 до 8 партій. Наприклад, у результаті виборів 2002 року, 6 політичних сил, які отримали місця у парламенті, включали 22 політичні партії; 2006 року 5 політичних сил – 11 партій; 2007 року 5 політичних сил – 16 партій.

Безумовно тип виборчої системи впливає на кількість створення політичних партій, на їх кількість у парламенті. Однак, зважаючи на українську практику створення нових виборчих законів майже перед кожними парламентськими виборами і часту зміну виборчої системи, можна сказати, що залежно від того, які і скільки партій є популярними в суспільстві, скільки повноважень вони мають в певний час, залежить вибір тієї чи іншої виборчої системи. Тобто, в країні, де досі триває трансформація політичної і правової систем, йдеться про взаємовплив виборчої та партійної систем.

1. *Сайт* Державної реєстраційної служби України. Перелік громадських формувань. Політичні партії [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

www.drsvu.gov.ua/show/202. **2.** *Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації* : навч. посібник / [ред. кол.: Е. А. Афонін (голова), Ю. С. Ганжуров, В. В. Лісничий, О. В. Радченко]. – К. : Парламентське вид-во, 2008. – С. 320. – (Серія: «Відкрита дослідницька концепція»; Вип. № 6). **3.** Там само. – С. 164–167, 322. **4.** *Закон про вибори народних депутатів України* : дискусія довкола виборчих правил [Електронний ресурс] // Сайт громадської організації «Інститут політики». – Режим доступу : <http://polityka.in.ua/tomenko/content.php?id=pc09-2001-02>. **5.** *Закон про вибори народних депутатів України. Парламентські литаври у першому акті законотворачої опери* [Електронний ресурс] // Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень. – [7-й рік видання]. – 2001. – 05 лютого. – № 6/207. – Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/zakon-pro-vibori-narodnikh-deputativ-ukraiiini-parlamentski-litavri-u-pershomu-akti-zakonotvorchoi-operi/lang/president.gov.ua>. **6.** *Політичні партії ...* Цит. праця. – С. 167–170, 329. **7.** *Лейпхарт А.* Конституционные альтернативы для новых демократий / А. Лейпхарт // Полис. – 1995. – № 2. – С. 135. **8.** *Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.)*. Енциклопедичний довідник / [за ред. М. Кармазіної]. – К. : ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – С. 46. **9.** *Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua>. **10.** *Петришин О.* Пропорційна виборча система: історичний досвід запровадження / О. Петришин // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 1 (3). – С. 57. **11.** *Owen Bernard.* Proportional Western Europe: the failure of governance / Owen Bernard and Rodriguez-McKey Maria, New York – NY : Palgrave Macmillan, 2013. – 249 p. **12.** *Owen Bernard* on effects of electoral systems. Part III: Proportional representation and government instability. November 2008 [Електронний ресурс] / Bernard Owen. – Режим доступу : http://www.skubi.net/owen3_en.html. **13.** *Skubiszewski M.* Dlaczego Ukraina potrzebuje większościowego systemu wyborczego, 20 sierpnia 2014 [Електронний ресурс] / M. Skubiszewski. – Режим доступу : <http://www.skubi.net/jow-ukraina.html>. **14.** *Кукуруз О. В.* Коаліція парламентська / Кукуруз О.В. // Політична енциклопедія / [редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.]. – К. : Парламентське вид-во, 2011. – С. 335–336. **15.** *Michalak B.* Badanie zależności pomiędzy systemem wyborczym a systemem partyjnym przy wykorzystaniu metody indeksowej. Przypadek mieszanych systemów wyborczych w Rosji i na Ukrainie oraz proporcjonalnej reprezentacji w Polsce / B. Michalak // Athenaeum. – 2012. – Vol. 36. – S. 105.

***Kukuruz Oksana.* Impact of electoral systems on the number of political parties in Ukraine**

Political parties are important political actors in modern states. Many factors influence on their formation and activities, among which particularly stands out an electoral system. The impact of different types of electoral systems, which used in Ukraine since the beginning of independence, on the number of political parties is examined in this article. The role of political parties in the ordinary and extraor-

dinary parliamentary elections in 1990, 1994, 1998, 2002, 2006, 2007, 2012 and 2014 years are described. The statistical information, such as the total number of political parties officially registered at the time of elections, the number of parties that participated in the elections, the number of parties, which have become parliamentary, are presented. The number of parties that won in the multiseat electoral constituency and single-seat constituency are shown separately.

The basic political reasons for changing the electoral system in Ukraine and also adoption of new electoral laws almost before every parliamentary election are analyzed. The author proves that the choice of electoral system depended on the preferences of the political team to some form of government. Supporters of the authoritarian regime and the presidential-parliamentary form of government supported mixed electoral system, because it is more favorable for them. The proportional electoral system is supported the parties, which wish to have more authority for parliament, that is political parties, not the president.

The majority electoral system was in 1990 and 1994 years, the mixed electoral system – in 1998 and 2002 years, the proportional electoral system – in 2006 and 2007 years and the mixed electoral system again – in 2012 and 2014 years. Frequent changes of the type of electoral system in our country have political subjective reasons and the objective need to structure the parliament. The practice of previous elections in Ukraine shows that this task is providing by the proportional electoral system. Ukrainian scientists are spreading the ideas according to it this system is the best for multinational and multi-confessional countries. This system is used in most European Union countries, which have better economic and political development. Some scientists believe that this system is better for Ukraine, which want to be member of European Union. However, western researchers have observed some disadvantages, which, in their opinion, characterized the proportional electoral system. Such features as undemocratic, injustice, and most importantly - unstable functioning governments – are among them.

In fact, creation of parliamentary coalition by two parties, which received the most support of citizens, is very rarely. Such parties don't want to negotiate with each other. They form a parliamentary majority with other smaller parties. Basic ideally creating a parliamentary coalition must be a similar political ideas or, at least, absence fundamental differences on major ways of development of state. You can't determine the proportional electoral system as fair or unfair, oriented on the number of members of the party that joined to the parliamentary majority. You need analyzed qualitative component for them union (program position, campaign promises, etc).

The result of electoral system in each countries is different. The majoritarian electoral system and the majoritarian component of the mixed electoral system in Ukraine don't lead to the formation of two-party system, as it occurs in some Western countries. The large numbers of new parties were created during the application of the proportional electoral system, much more than in conditions majoritarian or mixed electoral systems. However, the number of political parties, which became parliamentary parties in the result of application of the proportional electoral system and the proportional component of the mixed electoral system, is less, than in con-

ditions other systems. It making parliament more structured, except the period when political parties were allowed to form electoral blocs.

Certainly, the type of electoral system impacts on the number of political parties, their number in parliament. However, the Ukrainian experience shows, that choice of an electoral system depends on what parties and how many parties are popular in society, how much powers they have in at some time. That is, in the country, where the transformation of political and legal systems is going, we must discuss about mutual influence electoral and party systems.

Key words: electoral system, electoral laws, political parties, elections, parliamentary coalition, form of government.

УДК 323.1

В. А. ЯВІР

КРАХ КОМУНІСТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ В УКРАЇНІ: ЗАБОРОНА КПУ

В контексті вивчення еволюції ідеологічного спектру партійної системи України розглянуто трансформацію ролі комуністичної ідеології в українській політиці та суспільстві на прикладі діяльності КПУ. Політична сила втратила рейтинг (статус парламентської партії) та статус учасника виборчого і політичного процесу, оскільки обійняла антиукраїнську позицію в етнополітичному конфлікті на Сході України, підтримуючи прояви сепаратизму.

Ключові слова: комуністична ідеологія, партійна система, політична сила.

Явир В.А. Крах коммунистической идеологии в Украине: запрет КПУ

В контексте изучения эволюции идеологического спектра партийной системы Украины рассмотрено трансформацию роли коммунистической идеологии в украинской политике и обществе на примере КПУ. Политическая сила потеряла рейтинг (статус парламентской партии) и статус участника избирательного и политического процесса, поскольку заняла антиукраинскую позицию в этнополитическом конфликте на Востоке Украины, поддерживая проявления сепаратизма.

Ключевые слова: коммунистическая идеология, партийная система, политическая сила.

Yavir Vira. The crash of Communist Ideology in Ukraine: banning of the Communist Party of Ukraine

---

© ЯВІР Віра Анатоліївна – кандидат політичних наук, науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України